

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERMEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Loos, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f9.— per jaar.
Advertentiën: 25 cent per regel.

Tot nadere aankondiging is het adres van den Eindredacteur:
Duitsche Kampweg, Wolfhezen.

INHOUD: Gereformeerd Farizeïsme? (Vb). — Uit de Schrift: Den Gereformeerde ontvlucht (Openb. 9:6). — Kerkelijk Leven: Zelfuitkering. Ontpand, eendrachtig, onvolledig. Een incident in 1875. Onvruchtbaar debat. — Ingezonden: Folklore. — Perschoon. — Kerknieuws. — Advertentiën.

GEREFORMEERD FARIZEÏSME?

V(b) 1).

In den laatste tijd kwam de vraag aan de orde, in hoeverre men kan spreken van een „gereformeerd farizeïsme“. De een acht het aanwezig, de ander ontkenst het. Afgedacht van een bepaalden vorm, waarin de aanklacht zich zou kunnen aandienen, is het de moeite waard, de kwestie onder de oogen te zien: want, dat er menschen zijn, die gereformeerden en farizeeërs aan elkander verwant zien, valt niet te loochenen.

Al is de aanklacht nu zeer voorbarig en dikwijls onbepaald van deugdelijke argumentatie, toch valt zij te onderzoeken. Daartoe is allereerst noodig een inzicht in het wezen van het farizeïsme. Ze verklaren de „wet“ overeenkomstig de overlevering; kennen daaraan bindend gezag toe; neigen over tot het sectarische; en miskennen straks het wezen van de „wet“.

Van de wet maken de Farizeeërs een complex van geboden en inzettingen, waaruit de idee van „genade“ wordt weggeredeneerd; die van „verdiensde“ komt daarvoor in de plaats; gevolg: uitwendige gerechtigheid. Ten aanzien van het „volk des lands“ nemen ze een afzonderingspositie in.

Nu kan men den gereformeerden mensch wel op allerlei verschijnselen wijzen, waarin hij met den farizeeër min of meer overeenkomt, al moet hij voorhaat gezegd worden, dat deze redeneermethode niet deugt.

Zoolang men toch aan deze methode vasthoudt, vallen de aanklachten licht te weerleggen en is haar onhoudbaarheid al uiterst gemakkelijk aan te toonen. Men behoort dan ook een andere methode van onderzoek te volgen en te vragen, of het wezen van het farizeïsme op dat van het gereformeerde lijkt. Dan antwoorden we ook nog: neen.

We denken nog aan de verhouding tegenover de wet.

De Farizeeërs hebben de wet naar voren geschoven als middel tot verdienste. Maar de Gereformeerde prediking schuift onder de „dankbaarheid“ het fundament der soevereine verlossing. De Synode van 1906 heeft met nadruk gewezen op het rapport tusschen Gods werk in de eeuwigheid en onze verantwoordelijkheid in den tijd, zelfs zoo nadrukkelijk, dat velen buiten de Geref. Kerken het alweer rijkelijk kettersch vinden.

En de Gereformeerde prediking bewijst, dat de Gereformeerde van de farizeeërse werkeilichheid vreemd blijven wil; dat hij ook aan zijn geloof en zijn geestelijke bevinging niet den minsten steun wil ontfangen voor zijn verzekerdheid, tenzij hij ook deze heeft leeren zien als vrucht van wat God in zijn hart heeft gedaan. Hierin gaat de gereformeerde dan ook rechtsdraads in tegen den geest van het farizeïsme.

De ontwikkeling van de gereformeerde theologie geeft hier ook getuigenis. Zij heeft zich wel op het dogma geworpen met ontzaglijke kracht. Maar van de ethiek heeft ze lang niet in dezelfde mate werk gemaakt; en als zij het deed, dan was het vaak op een manier, waarbij de inconsequentie van het gereformeerde denken niet viel te miskennen, soms zelfs voor het grèpen lag. Bij den Farizeeër zou de verhouding juist omgekeerd geweest zijn.

En dan: hebben de Gereformeerden ooit de Farizeeër gevolgd in hun opeenstapeling van geboden en voorschriften? Hebben zij soms naast de „geboden“ hun „evangelische raadgevingen“ gesteld? Of spitsvondig onderscheid gemaakt tusschen dood-

en andere zonde? Het lijkt er niet op. Gerard Brom heeft nog pas aan de bestrijders van Rome het recht onzegd, om aan de Roomsche ascetische neiging, welke „boven 't minimum van geboden nog „raden“ voor vrije toewijding overlaat“, „het begrip Farizeïsme te hechten“. Want, zoo zegt hij, de Farizeeërs „eischen met woorden wat ze metterdaad niet deden“, zoodat ze dus „anderen ondragelijke lasten durfden opleggen, die ze zelf niet geen vinger aanraakten“. Tegenover hen stelt hij dan de Roomsche priesters, die „zich alles behalve vrijstellen van de algemeene regels, wanneer ze daarbij nog bijzondere bepalingen op zich nemen om hun buitengewone verplichting als zielzorgers te bekrachtigen“. We laten de bewering van Brom verder rusten. Maar als hij zoo zich kan verdedigen tegen de aanklacht van Farizeïsme, dan mogen de Gereformeerden wel in ieder geval hun pleitrede opstellen, de Gereformeerden, die immers aan de opstelling van extra-bijkomende evangelische „raden“ zich niet gewaagd hebben, en die van de geboden der goddelijke wet geen enkele editie met supplement hebben gegeven.

Wij noemen nog een ander kenmerk van het farizeïsme: zijn verheerlijking van het officiële gezag, van al wat maar den tabberd draagt. Nietwaar, de farizeeër, dat zijn de menschen, die de wet kennen; de rest is de schare, die de wet niet kent. En achter hun bestrijding van Jezus ligt ook de wrok van den drager van het ambtsgewaad tegen den verkondiger van het vrije woord; het verzet van den reglementair „geëxamineerde“ tegen den (in hun oogen althans) autodidact. De Farizeeër, zoodra hem het vuur te nauw aan de schenen gelegd wordt, moet trouwens wel de vlucht nemen tot de onschendbaarheid van het „ambt“; het vrije woord, de intuïtie, de inspiratie, die van boven komt en het instituut van het officiële leergezag niet heeft gepasseerd, kan bij hen geen genade vinden.

Maar ook als we daaraan denken, kan de Gereformeerde mensch van dezen tijd rustig zijn. Waar hebben de eerbied voor het ambt en de frische aanleg van den ongeschoolde elkander ooit op gelukkiger wijze ontmoet, dan juist bij de Gereformeerden? Hun kerkorde houdt de baan open voor de buitengewone gaven, van hen, die ook zonder officiële leergang te hebben gevolgd, dragers kunnen zijn van de profetie. En niet zoodra zijn ze ontdekt, of hun plaats wordt hun toegewezen op voet van gelijkheid met wie langs den weg van studie tot het ambt kwam. Waar hebben de onderlingen evenveel gelijkheid in machtspositie met de predikanten als juist in de Gereformeerde Kerken? Waar is de poging tot vermenigvuldiging van „ambten“ krachtiger onderdrakt dan bij de Gereformeerden? De praktijk wijst uit, dat er andere kerkgroepen zijn, waar men gezegend is met een heiliger van ambtsdragers, die allen min of meer „gewijd“ zijn, en die toch ook onderling weer zeer scherp van elkaar onderscheiden zijn, want een catechiseermeester is heusch toch gesu dominee, en een bezoekerbroeder of neger-zendingeling is dan toch maar niet Zijn-Weerwaarde. Ook is een diakone maar een diakone, maar „gewijd“ is ze toch. Zulk een tegenstelling tusschen ambt en „leek“ was van ouds een kolfje naar de hand der Farizeeërs, die immers ook de scheiding tusschen priester en volk niet ophieven maar foreerden. Maar kom eens bij de gereformeerden. Op het ambt staan ze; maar niet zooda velen, die om hen lachen, en die zelf de plechtige inwijdingjes en inzegeninkjes en wijdingjes vermenigvuldigen. De Gereformeerden blijven eenvoudig bij de ambten, die zij uit den Bijbel afleiden en wierpen met de looppas heel wat traditie-ambtelijkheid overboord. En nergens is er minder afscheiding tusschen ambt en volk dan juist bij hen. Hun preeken zijn het diepst, hun exegese het meest door-

zichtig. Zij hebben trouwens niets achter te houden op de studeerkamer, zooda de preekbroeder, die zijn „wetenschap“ laat op de studeerkamer, maar het „geloof der gemeente“ behoudt voor den preekstoel; wie zien wil, kan weten, dat de laatste houding eerder dan de eerste kan doen overhellen tot het farizeeërse begrip van afscheiding tusschen den man, die het weet en den „leek“. Het zijn trouwens de gereformeerden, die het hardst vochten tegen het begrip „leeken“ en het meest deden voor het „begrip“ van de „leeken“.

En de historie bewijst, dat het gereformeerde de dood is voor de hiërarchie. Gereformeerde sanhedristen zijn er niet. De gereformeerde kerken hebben geen classicale besturen met vaste presidenten en ze hebben geen classicale en synodale vergaderingen met blijvend gezag. Hun „meerdere vergaderingen“ kunnen niets behandelen, dan wat uit het volk zelf opkomt; haar agendum wordt haar voorgelegd door de kerkelijke kringen van beneden af. Bij de sluiting is de „meerdere vergadering“ tegelijk onthouden ook. Het is eenvoudig ridicul, dat menschen, die zelf zuchten onder verambtelijke heeren van een of ander kerkelijk verzuurd (ik bedoel: verduurzaamd) college, den gereformeerden het farizeïsme durven aanwrijven; den gereformeerden, die de hiërarchie de deur uitgeworpen hebben en die tot in de kleinste plaatsen toe verplichte aftreding van kerkeraadsleden invoeren.

Ik noem een ander punt, n.l.: de verhouding van den man der kerk tegenover den „vreemde“. Men herinnert zich het farizeeërse standpunt tegenover den „am-ha-arels“.

Verwijt men den Gereformeerden een tekort aan barmhertigheid tegenover den vreemde? Zij zullen zelf het eerst het hoofd buigen en klagen, dat ze vaker zeggen dan beleven, dat „de genade mededeelzaam is“. Misschien is het niet onjuist gezien, dat in de praktijk (de theorie was al ver vooruit aan de praktijk) bij een groep gereformeerden het verzet tegen de leuze, dat „godsdienst privaatzaak“ is, eerst recht levendig werd, toen in het linksche kamp de kroet werd aangeheven, als wachtwoord in den oorlog.

Maar zulke beperktheid van blik is bij iedere groep te vinden; iedere kring moet vechten met hen, die de consequentie niet aanstonds zien.

Zeker, het heeft wat lang geduurd, eer de gereformeerden klaar stonden voor evangelisatiewerk. Maar behalve uit de noodzakelijkheid van de vooropstelling van den arbeid tot grondlegging van het eigen kerkelijk leven, is tot verklaring daarvan ook aan te voeren het feit, dat gereformeerden, voordat zij een zaak aanpakten, eerst over de methode en de richting en de doelstelling van hun werk zich willen vergewissen; men denke aan de congressen voor evangelisatie in hun kring. Methodisten begripen van dit „methodisch“ werken niet veel; gereformeerden des te meer; en de uitkomst geeft hun meestal gelijk.

En inzake het werk naar buiten, naar den vreemde buiten de grenzen, denk ik weer aan Spengler. Hij maakt onderscheid tusschen de Joden van Mesopotamie en die van Judea. Hij zegt, dat de Joodsche geest zich in den vreemde wat gemakkelijker bewoog dan in het eigen orthodoxe Judea. Vandaar dan ook, aldus Spengler, dat de mesopotamische richting meer in het apokalyptische, en de Judeesche meer in het falmoedische zich zocht uit te leven. De mesopotamische Jood verlangde dan ook de uitbreiding van het Joodsche leven; de expansiezucht was zijn kenmerk. Maar de Judeesche Jood was meer de man van de verschaning, van de retirade, van de hooghartige zelfonttrekking aan den vreemde. Dus heeft volgens Spengler het apokalyptisch besef bij de Mesopotamische Joden de propagandist in de hand gewerkt en den geest verruimd. De Schriftgeleerden bleven liever thuis, proper en netjes.

Nu wil het geval bij de Gereformeerden.

1) Door de verschijning van het blad in vacanteformaat moet art. V worden gesplitst. Hier volgt het eenige uitbreiding; het achtergebleven deel van art. V.

2) Gerard Brom, Katholiek. Romein & Zn. Roermond, 1924, 141.

3) Untergang des Abendlandes, 1922, II, 253 v.

dat zij beschuldigd worden van gebrek aan apokalyptisch besef (te weinig toekomstvragen, te kort aan adventstemming, gebrek aan beweging met het wereldleven en onwil om de groote idealen der toekomst in internationaal leven en strijd te dragen, naar men klaagt). Toch moet tegelijkertijd erkend worden, dat zij, naar draagkracht, zich voor de zending het meest inspannen tot in alle geledingen van het volk toe. De horisonten worden afgezoekt. In Silezië gingen Gereformeerden kerkvisitatie doen. Hongarije heeft gehoeven het gereformeerde wingewest. Er wordt prachtig werk geleverd in Indië; in Amerika eveneens, om van Afrika maar te zwijgen. Bij de Farizeeërs, zegt Spengler, stond Galilea reeds onder verdrukking vanwege de onzuiverheid, wel te verstaan. En in Babylon mocht geen rabbijn gewijd worden. En proselieten moesten toch in elk geval goed en wel voelen, dat ze maar van buiten waren. Maar als de gereformeerde zending werkt, dan is het haar een eer, een kerk te kunnen institueren van inlanders, en een vreugde, aan de ambtsdragers van die geïnstitueerde kerk te geven de volle rechten. Dat is toch anders dan farizeeuwsch.

En dan moet men nog weten, dat de Gereformeerden in Utrecht, 1905, zeer bepaald de farizeeuwsche proselietenmakerij hebben veroordeeld. De Farizeeërs wilden hun bekeerlingen zooveel mogelijk wringen naar de instellingen van hun geestelijke leermesters. Maar de Gereformeerden hebben er op aangedrongen, dat het Oostersche type zich naar eigen aard zou uitleven, tot in de liturgie en de kerkorde en de confessie toe. Zie Art. 27 van de Utrechtsche Acta 1905.

Wie aan de farizeeuwsche vasthouding aan tempeltaal en tempelgeld en tempelritueel ook voor den man van buiten denkt, en dan de gereformeerden, die toch heel erg op de formulieren en op de letter heeten te staan, in hun officiële zendingssorde ziet zorgen voor een Oostersche liturgie enz. bij hun bekeerlingen, die moest eindelijk eens ophouden, zijn onbehoorlijkenheden over hun farizeïsme uit te geven.

Trouwens, de steenen zouden haast spreken. Iedereen wist zoo ongeveer, wat de farizeeërs wilden; het stond ook allemaal netjes op een briefje. Maar aan de Gereformeerden heeft niet zoo'n klein getal buitenstaanders niet het minste houvast; vandaar ook, dat ze van alle kanten worden bestreden precies met tegenovergestelde redeneeringen.

Farizeeërs vormen een partij. Gereformeerden een kerk; hun kerkelijkheid is niet sectarisch, maar zoekt de breedte.

Farizeeërs verachtten het kinderwoord, dat Jezus met zijn „Halleluja“ (Matth. 21:15) prees: wat zouden kinderen? Maar gereformeerden heeten juist de „verbondspredikers“, die om hun grooten eerbied voor het beginsel der genade in een kinderziel veel laster hebben moeten verdragen.

En vooral: farizeeën zijn eenzijdig. Uit de tegenstellingen, die het Oude Testament deed zien, en die het Israëlietisch denken hadden willen opschrikken, tot het rust vond in den Christus, zijn zij gevlucht in de eenzijdigheid. Proekte het Oude Testament zoowel de wet als de verdwijning der wet door de genade, zij waren te zwak voor die tegenstelling, ze verdroegen de spanning niet, en vluchtten in de eenzijdigheid van een wetsverheerlijking, die in der eeuwigheid niet mocht aangevochten worden. Precies zoo ging het met de verbinding van de idee, dat de genade particulier, en ook, dat ze universeel is, want de Farizeeërs hielden zich voor het gemak maar bij het eerste. Zoo gaat het den Farizeeër altijd. Het is zijn vloek, dat hij te gemakkelijk is; dat hij de antinomie, de waarheid met tegen-waarheid, niet aandurft. Zelfs als hij worstelt, is hij op z'n gemak gesteld. Want ge kunt gemakkelijker u in het zweest werken, om alle onoffenheden weg te krabben, die ge aan den buitenkant ziet, dan tot de fundamenteelen der geestelijke schatgroeven af te dalen. Dit laatste doet de farizeeër niet. Maar de gereformeerde theologie is niet bang voor de schijnbare tegenstrijdigheid, voor pool en tegenpool, voor deze gedachte en de andere, die haar aanvult. Zij aanvaardt zoowel uitverkiezing als verantwoordelijkheid; zoowel verlossing uit loutere en soevereine genade als plicht tot geloof en bekeering. Niet alleen de verbondsgedachte, maar ook de persoonlijke aansprakelijkheid, niet slechts het particuliere, maar ook het universele durft zij in de genade te verkondigen. Zoolang de gereformeerde theologie deze tegenstellingen aandurft, kan zij niet farizeeuwsch zijn. Want de farizeeër kan alleen maar teren op de eenzijdigheid.

Zijn gereformeerden verstandelijk, en daarom farizeeuwsch? Het is een praatje. Christus heeft in de Farizeeërs niet gelaakt hun verstand, noch hun dogma, maar wel, dat ze niet genoeg verstand hadden en niet genoeg doordachten. Zijn de gereformeerden zoo tuk op de bewaking der grenzen en heeten ze daarom farizeeuwsch? Maar Christus verfoeide niet hun afzondering, maar hun wellust tot afzondering. Het is de oude kwestie. De een zegt: zet de kerk uit en zet geen mensch de kerk uit. De ander zegt: alleen door zuiverhouding van mijn bezit kan ik de wereld een zegen zijn. Farizeeuwsche afzonderingswellust is onbarmhartig. Gereformeerde zuiverhouding is barmhartig, want

zoo alleen kan ze den werelddensch dienen met een onbedorven geestelijk bezit.

Dat de Farizeeën Israëls boom niet wilden kapen, dat was hun fout niet God zelf wilde dat niet, zegt Paulus. Zij wilden alleen maar tot geen prijs de nieuwe loten erkennen, die God inentte op den ouden stam. Maar dat is de gereformeerde ziekte niet.

Men moet eerlijk zijn. Zeker, Christus protesteert tegen de farizeeën, die vinden, dat de kleeren van een „am-ha-arets“ hen besmetten. Daar tegenover stelt hij de idee: niet het uiterlijke, maar slechts het innerlijke kan verontreinigen. Maar die zelfde Christus heeft ook gezegd, dat niemand de bruiloftsmaal inkomt, dan met een zuiver kleed. De bruiloftsgasten komen in Christus' gelijkenis uit heggien en stegen... dat is een woord tegen de farizeeën... en de gereformeerden hebben ernaar geluisterd. Maar alle bruiloftsgangers in Christus' gelijkenissen moeten toch een wit kleed aanvaarden, al behoeven ze het dan niet zelf te weven, zooals de farizeeër leert, omdat God het zelf geeft. Maar dat laatste hebben vele gereformeerden schelders juist vergeten.

Heeft Christus de Farizeeuwsche leidsliden geëeseld omdat ze de preciezen waren, of de menschen van de letter? Het lijkt er niet op. Hij zelf heeft gezegd: haat ook den rok, die van het vleesch besmet is; en dat is ook heel „precies“; en ook is uit zijn mond gegaan de verzekering, dat geen titel of jota van Gods Woord ter aarde zal vallen; en dat is alweer heel „letterlijk“. Maar Christus heeft getoond, tegen de precisiteit in de voorschriften, die menschelijk zijn en niet goddelijk; en tegen de letterknechters, die de letter losmaakte van den geest. Dat maakt een heel groot verschil.

En als straks de Geest van Christus den man vormt, die met Christus' ovahgelie tot de heidenen zal gaan, Paulus, dan haalt hij hem uit de school van Gamaliel en uit de klasse der Farizeeën. Omdat de precisiteit, die eerst de farizeeuwsche ketterij uitwerkt, nu dienstbaar zal zijn aan de uitwerking van de Christelijke waarheid.

Ondoordachte kritiek heeft zoo gemakkelijk spel, omdat ze precies is als het orakel der Farizeeërs. Dezen speelden voor het volk de mooie rol: ze waren de mannen van de ijeren consequentie. Maar... het was dan ook maar de consequentie van het gehalveerde dogma. De goddelijke antinomieën waren er uit weggedaan. Daarom waren ze erg populair, niet het minst bij de vrouwen. Met al zijn strengheid is het farizeïsme geen „mannelijk“ type van religie. Maar Gereformeerden zijn niet erg populair; van beide kanten vallen tegen hen de schoten. En dat juist omdat ze de antinomieën van Gods Woord onverzwakt handhaven.

Het Bijbelsch Kerkelijk Woordenboek heeft grappig gemaakt over hen, die „Hammabdil“ zeiden; dat waren zoo ongeveer de hedendaagsche farizeeërs, de separatisten, de genadeverbondelingen. Maar weet de auteur van dit zinnetje niet, dat in het boek van Dr H. H. Kuyper, Hammabdil, geschreven is over: de goddelijke scheidslijn? Farizeeën schrijven over de scheidslijn der menschen. Weet hij niet, wat in dit boek geschreven is over „het katholiek karakter van het genadeverbond“ dat de schrijver handhaven wil, omdat „het genadeverbond zich zoover uitstrekt als de Christelijke kerk zich uitstrekt“? (bl. 135).

Hammabdil... het is ongetwijfeld een aardige vinding, als men de gereformeerden er mee slaan wil. Maar het woord is door Dr H. H. Kuyper ontleend niet aan de praktijk der Joden na Ezra, niet aan de reformatie van Ezra zelf, doch aan het scheppingsverhaal van Genesis 1. Daar staat, dat God scheiding maakte tusschen land en zee, tusschen volk en rivier, tusschen licht en donker.

Zoo is uit den chaos de kosmos geboren. En deze scheiding, dit „hammabdil“, maakt dus geen afzondering, die uiteenscheurt wat bijeen hoort (dat is farizeeuwsch), doch maakt scheiding tusschen wat uiteen behoort te gaan, opdat elk deel zijn eigen aard zou volgen en vruchtbaar zijn aan het schoone geheel.

Een gereformeerde trekt zich niets aan van de schamperheden om het dogma van „hammabdil“; want dat heeft met het farizeïsme geen zien te maken. Wie het goud, dat God den menschen geeft, in een kluis bergt, die is separatist, farizeeër. Maar wie het „scheidt“ van het slijk, die doet naar de wet van „hammabdil“. Wie zoo legen de Gereformeerden strijdt, heeft het niet tegen een farizeeuwschen uitwas der verbondsprediking, doch tegen die verbondsgedachte zelf.

Daarom wijzen wij de aanklacht af. De Gereformeerde kerken zijn niet geboren uit den strijd om een gezangetje, noch om de vraag naar een paragraaf van een reglementenbundel. Het ging om de breedte, de diepe waarheid. De historie heeft reeds veel gesproken. De volkskerk, zegt Dr H. H. Kuyper terecht, laat het genadeverbond opgaan in het uftwendige*, en dat is juist het overbellen naar het farizeeuwsche. Buiten de Gereformeerde kerken is reeds veel leven, dat verloopt in gepeuter, in armoedige zuiverheidskenmerkjes, in

onderscheidingen (b.v. tusschen verzekering en pensioen), die gemaakt zijn om de traditie toch maar te redden. Buiten de gereformeerde kerken zijn ze, die tusschen sociëtiëslieiden en evangelische gezangen geen verschil zien, maar in gereformeerde evangelisatie zoo maar remonstrantisme riken*; die schier krimpden van een frisch en vroem Wilhelms in de kerk op Oranjedag, maar die met rust moderne lidzaten inschrijven in het register met gereformeerde pen en inkt.

De historie waarschuwt. Het gereformeerde wordt geen farizeïsme. Slechts de eenzijdige loslating van één waarheid ten koste van de andere leidt er toe.

Het zou de moeite loonen, dit nader te ontwikkelen en met argumenten te ondersteunen.

Maar wij willen dezen weg niet op. Wij willen niet de aandacht van de Gereformeerde Kerken afleiden, door de aanklacht op anderen te schuiven. Laat die anderen voor zichzelf toezien. Maar voorzover de Gereformeerde Kerken, die van zekere zijde altijd maar weer de „Gescheidenen“ heeten, in het geding kwamen, wilden wij de aanklacht onderzoeken.

Tot de aanklagers zeggen wij: gij oordeelt niet rechtvaardig.

Tot de dissenters: wacht u voor de eenzijdigheid en voor den wellust der afzondering.

En tot de Gereformeerden: Wacht u, nu en immer, voor het spelen van de mooie rol voor de oogen van het volk, door op één gedachte door te draven, als de andere er tegenover staat. Van Gods antinomieën moeten we afblijven, van de menschelijke niet. Het farizeïsme is niet gereformeerd, maar de zonde ligt voor de deur, en de zondaar vlucht zoo licht in het kleed van den farizeeër weg van God, om zich te presenteren aan de deur der synagoge. Laat ons blijven worstelen met de waarheid, meer dan met vele waarheden op zichzelf. En onze afzondering zij niet als die der farizeeërs, doch als van het Israël Gods, dat naar Gods eigen bedoeling uit alle volkeren werd afgezonderd om zoo den stroom der genade zuiver te houden en een zegen te zijn voor alle volkeren.

Want zoó alleen worden wij pinkstergemeenten: breed, o ja, maar met den Geest vervuld.

Zoo alleen zien wij rijkdom in „hammabdil“. Want wie de gedachte van dit woord, eerlijk uitgelegd, verwerpt, wil van den kosmos der genade terugvallen in den chaos der zonde. Hij zal den vreemde niet kunnen verlossen en zichzelf evenmin.

K. S.

* Historisch!

UIT DE SCHRIFT.

Den Geneesmeester ontvlucht.

En in die dagen zullen de menschen den dood zoeken. Openb. 9:6.

Donker als Galilea is ook de wereld, totdat het Licht over haar opgaat in Christus Jezus. Maar het Licht stelt een vraag: wil de duisternis het Licht ontvangen en zich er door laten verteren, ja, dan neen? Doch de duisternis heeft het licht niet begrepen. Er zijn er, die hun leven met zijn gebrokenheid tot den heelmeeester brengen; er zijn er ook, die den geneesmeester ontvluchten. De eersten zoeken het leven, de anderen begeeren den dood.

Johannes heeft ze gezien in een visioen: de pelgrims van den dood. Zij leveren in zichzelf het bewijs, dat wanhoop het fixeerbad van alle zonde is. God heeft den dood Zijn knecht gemaakt en de knechten van den grooten Koning dwingt men niet, af te komen, eer het 's Konings tijd is, want de majesteit van die hen zendt, is bij hen. En wie toch den knecht roept, ook zonder dat hij een lastbrief heeft, die pleegt opstand tegen den Heer van den knecht. Daarom is wie den dood zoekt, wel op de vlucht geslagen voor God, maar tegelijk weerstreeft hij dien God nog. Hij vlucht voor den Heelmeeester, die ook tot Hem heeft gezegd: keer weder, en ik zal uwe afkeerigen genezen. Hij vlucht voor Hem, niet omdat hij Zijn geneesmiddelen vreest, maar omdat hij niet op kan tegen de soevereiniteit van den geneesmeester en van diens geneesmiddel.

Daarom is er een tegenstelling tusschen Galilea, dat Christus zag treden over zijn pleinen en het duistere gebied des doods, waarover Johannes de „sprinkhanen“ ziet opkomen. Die sprinkhanen zijn het beeld voor duivelsche machten; uit den afgrond is hun verschijnen. Eens toch heeft Christus door Gods Geest de duivelen in Galilea bekamp en de zieken gelokt en zoo de menschen godwongen te zeggen, of Hij hen geheel genezen mocht. Als er dan nog zijn, die van den heelmeeester niet weten willen, dan komen de sprinkhanen uit den afgrond, en zij hebben macht, de aarde te verderven. Dat is oordeel; maar het roept nog tot verzoening, want de opkomst der sprinkhanen is nog niet de opkomst van den Rechter, nog vraagt God aan de wereld, of zij den Heelmeeester wil verdragen, eer Hij Rechter wordt. Maar de menschen willen van die gewetensvraag af zijn, en daarom „zoeken zij den dood“, die immers alleen

maar toesla
disputeert c
ziekte van
den dood
vraagt en
Laat ons
onzen Heel
van den ge
dant; en
verderende
weend. Zij
te gelooven,
sovereinite
al wat in d
en de sprin
tuigt, dat d
vlucht voo
is van kra

= Zelf-ult

Weldadig
den geest.
Vooral v
misbaar wo
Men kan
mensch van
die geen val
breking doo
Daarmee
dat de hede
beneden die
Vooreerst
Het leven v
zenuwspann
Daarenbov
nen uit vro
deert, kan o
dat een jaa
rondeheid en
wijze geoord
Hoe gaarn
gegend!
Dat zijn h
ben, geloov
Maar men
opinie over
woordig.
Yakantie-n
kunst.
Daarmede
de vakantie-
den voordoe
Er zijn er
rustkuur van
ten onderwe
de uitoefen
Doch ook
ter beoordee
In het ge
als een soci
een geestelij
Voor een I
van zijn wer
zich te verhe
genade in na
den geest, ne
De uitscha
den mensch
Mits die o
Anders hee
een versterke
Geestelijke
korte algehe
maar waarin
stalle blijven
Er kunnen
men, dat eer
worden aanb
uit het beroe
Het zijn tij
Zielestrijd mis
In gewone
eenzaamheid,
in worstelend
gietend gebed
wicht te her
Er kunnen
doen, dat ern
over iemand
En dan is h
del God in
het gewone I
geschonken h
Rome heeft
Wie de Roo
van retraites,
aangekondigd
kleine week c
in stille, ka
zorg der „goe
Tegenwoord
zige zulke re
Barchem in d
gehouden wo
Wat doen

* Hammabdil, bl. 140 v.